

Список використаних джерел

1. Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії досудовому розслідуванню : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 424 с.

2. Гусєва В. О. Методика розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності: монографія. Харків: У справі, 2020. 452 с.

Нікітіна-Дудікова Ганна Юрївна,
професор кафедри криміналістики
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних
наук, доцент

СПОСІБ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВOPУШЕНЬ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДІТЕЙ

Спосіб вчинення злочину є найбільш динамічною і рухомою характеристикою, оскільки саме спосіб – безпосередня форма адаптації злочинців до соціальних умов, що змінюються [1, с. 38]. У визначенні, яке пропонує Великий тлумачний словник сучасної української мови, «спосіб» – це певна дія, прийом або система прийомів, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось» [2].

Спосіб вчинення злочину є ознакою його об'єктивної сторони, до складу якої входять також: суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність); суспільно небезпечні наслідки (злочинний результат); причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками; знаряддя та засоби, місце, час і обстановка вчинення злочину. Спосіб вчинення злочину тісно пов'язаний з іншими елементами об'єктивної сторони та відображає власне злочинне діяння, є засадою для класифікації складу злочину та використовується як кваліфікуюча ознака [3].

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення є передумовою кримінальної відповідальності, його зовнішньою стороною, дослідження якої дозволяє зробити висновки не тільки про даний елемент складу, але й визначати об'єкт посягання та установлювати форму вини. Об'єктивна сторона є одним з

чотирьох обов'язкових елементів складу кримінального правопорушення. Без об'єктивної сторони діяння не може бути посягання на об'єкт кримінального правопорушення, немає й суб'єктивної сторони як певного відображення об'єктивних ознак діяння у свідомості суб'єкта, і нарешті, відсутній суб'єкт кримінального правопорушення.

На думку С.М. Зав'ялова, спосіб вчинення злочину має здатність впливати на кримінально-правову оцінку вчиненого, що відображається в кримінально-правовій кваліфікації діяння, він є показником його суспільної небезпеки, критерієм криміналізації та декриміналізації суспільно-небезпечних діянь [4, с. 100].

У кримінально-правовій характеристиці спосіб вчинення кримінального правопорушення завжди конкретний і визначений Кримінальним кодексом. Чинним Кримінальним кодексом України визначено шість способів вчинення кримінальних правопорушень проти статеві свободи та статеві недоторканості. До них відносяться: зґвалтування (вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи), сексуальне насильство (вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи), примушування до вступу в статевий зв'язок (примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою), вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (вчинення повнолітньою особою дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, з використанням геніталій, іншого органу чи частини тіла або будь-якого предмета), розбещення неповнолітніх (вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку) та домагання дитини для сексуальних цілей (пропозиція зустрічі, зроблена повнолітньою особою, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, особі, яка не досягла шістнадцятирічного віку, з метою вчинення стосовно неї будь-яких дій сексуального характеру або розпусних дій, у разі якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулася) [5].

Визначаючи поняття способу вчинення злочину як кримінально-правової категорії, спосіб - це сукупність (система) прийомів і методів, що використовуються при вчиненні злочину [6, с. 123], тобто взаємопов'язані та цілеспрямовані акти поведінки, операції, прийоми, рухи, які застосовуються суб'єктом безпосередньо при вчиненні кримінального правопорушення.

Саме у способі вчинення кримінального правопорушення знаходять своє відображення суспільно небезпечні дії, прийоми та методи, які використовувалися правопорушником для вчинення кримінального правопорушення.

Таке розуміння способу вчинення кримінального правопорушення узгоджується з етимологічним значенням поняття «спосіб», під яким розуміють «спосіб дії, прийом, метод здійснення чого-небудь», «той або інший порядок дій, метод у виконанні якої-небудь роботи, у досягненні якої-небудь мети» [7, с. 704].

Аналогічний підхід до визначення поняття способу вчинення кримінального правопорушення застосовується і у кримінальному процесі. З позиції кримінального процесу, під способом вчинення злочину розуміють комплекс вчинених у певній послідовності дій, які обумовлюють настання злочинного результату. Розглядаючи спосіб вчинення злочину як частину предмета доказування, його потрібно однаково розуміти у всіх галузях знання, які включають його у предмет свого дослідження. Спосіб вчинення злочину – це певний порядок, метод, послідовність рухів і прийомів, що застосовуються особою для вчинення злочину, форма реалізації дії чи бездіяльності [8, с. 123].

Кримінальне правопорушення завжди вчиняється певним способом, який детермінує появу характерних для нього слідів та їх сукупності. Аналіз сукупності залишених слідів дозволяє реконструювати вчинене кримінальне правопорушення та трансформувати отримані сліди у докази. Це дозволяє визначити логічний ланцюг щодо формування доказової бази: спосіб – сліди – докази.

У криміналістиці, на відміну від кримінального права, кримінального процесу та кримінології, під способом вчинення злочину розуміють не тільки його безпосереднє вчинення, але й включають у цю категорію дії з готування та приховування злочинів, навіть якщо останні не пов'язані з кримінально-правовим оцінюванням подій, що дає підстави стверджувати, що

криміналістичне розуміння способу вчинення злочину є найбільш широким серед наведених [9].

Якщо спосіб вчинення кримінального правопорушення з точки зору кримінального права завжди конкретний та визначений у Кримінальному кодексі, то криміналістичного значення набувають його численні властивості, ознаки: поширеність такого способу, конкретні прийоми його застосування правопорушником, технічні засоби, які використовують при цьому, їх конструктивні особливості, сліди в навколишньому оточенні як ознаки використання конкретного способу.

Спосіб вчинення злочину – це об'єктивно й суб'єктивно детермінована система дій (операцій, механізмів, прийомів) поведінки суб'єкта в процесі підготовки, вчинення і приховання злочину, кожна з яких залишає специфічні сліди, що дозволяють за допомогою криміналістичних прийомів і засобів отримати уявлення про сутність події, що мала місце, встановити особу злочинця та його причетність до злочинної дії, а також визначити найоптимальніші шляхи вирішення завдань розслідування [10, с. 55, 56].

Оскільки спосіб вчинення кримінального правопорушення являє собою комплекс (систему, сукупність) причинно і функціонально взаємопов'язаних актів поведінки, що є якісною характеристикою кримінально караного діяння (дії чи бездіяльності), що у способі кримінального правопорушення відбиваються певні якості особи правопорушника, його мотив і мета, то спосіб вчинення кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей можна визначити як сукупність логічних і послідовних дій правопорушника, які мають сексуальну конотацію та направлені проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, пов'язаних єдиним злочинним умислом, який полягає у задоволенні статевого потягу правопорушника.

Список використаних джерел

1. Весельський В. К. Сучасні можливості використання даних про спосіб вчинення злочину в боротьбі зі злочинністю : навчальний посібник / В. К. Весельський, С. М. Зав'ялов, В. В. Пясковський. – Київ, 2009. – 160 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Перун, 2004. – 1440 с.

3. Гора І. Поняття спосіб вчинення злочину та його значення в розкритті та розслідуванні. URL: <http://legeasiviata.in.ua/archive/2012/9/08.pdf>

4. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : дис... канд. юрид. наук: 12.00.09/Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2005. URL: <http://www.disslib.org/sposib-vchynennja-zlochynu-suchasni-problemy-vyvchennja-ta-vykorystannja-u-borotbi-zi.html>

5. Кримінальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n976>

6. Кримінальне право України: Загальна частина : підруч. [для студ. юрид. спец. ВНЗ] / за ред. проф. В. В. Сташиса і В. Я. Тація. – Х. : Юрінком Інтер, 2007. – 496 с.

7. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 1983– . – Т. 5 : Р-Т / уклад. : Р. В. Болдирев та ін. – 2006. – 704 с.

8. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2014. – 944 с.

9. Дудніков А. Л. Проблеми визначення способу злочину в криміналістиці. URL: http://www.hniise.gov.ua/user_files/File/sbornik/2011/Dudnikov.pdf

10. Чернявський С. С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Чернявський Сергій Сер- гійович. – К., 2002. – 219 с.

Біленчук Петро Дмитрович,

професор Європейської академії прав людини, кандидат юридичних наук, доцент;

Малій Микола Іванович,

доцент кафедри кримінального права та процесу Київського університету права Національної академії наук України, доктор філософії

ПРАКСЕОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК КАФЕДРИ КРИМІНАЛІСТИКИ НАВС В ЕЛЕКТРОННУ ЕРУ

Загальновідомо, що кафедра криміналістики та судової медицини НАВС має славетну багатолітню освітню, науково-